

Československo 1945–1956

1945

- 1945–1948 je obdobím 3. republiky
  - pretotalitní Československo (už ne demokratické, ale ještě ne totalitní)
  - řízená, omezená demokracie
- první vláda
  - vznikla v dubnu 1945 (měsíc před koncem války) v Košicích
  - výhradně exiloví politici (zahraniční odboj) v čele s Edvardem Benešem
  - úkoly pro vládu 1945 = Košický vládní program
    - ekonomická obnova
    - potrestání viníků
      - udavači, gestapo, SS, kolaboranti, konfidenti
      - mimořádné lidové soudy
    - sociální pomoc
      - bydlení (mnoho měst zdevastovaných)
      - výživa
    - mírové smlouvy
    - politický systém
    - repatriace vězňů (návrat domů; z táborů, věznic) – Červený kříž
    - zahraniční politika
    - jednání se Slovenskem o opětovném spojení států
  - nedemokratické prvky Košického vládního programu
    - omezen počet politických stran (Česko – 4, Slovensko – 2)
    - zákaz agrární strany, nejsilnější pravicové strany
    - NF – systém národní fronty
      - KSČ – Komunistická strana Československa (ve vládě poprvé v historii)
      - KSS – Komunistická strana Slovenska
      - ČSSD – Československá strana sociální demokracie
      - ČSNS – Československá strana národně socialistická
      - ČSL – Československá strana lidová
      - DS – Demokratická strana (jen na Slovensku)
    - v Česku jen levice, žádná pravice
    - ve vládě pouze exiloví politici
    - vznik národních výborů
- 12. a 16. května 1945 – Benešovy projevy o odsunu Němců a Maďarů
  - použil slovo „vylikvidovat“
- odsun Němců (2 fáze)
  - divoký odsun – násilí, nevinné oběti
    - ospravedlněn zákonem č. 115/1946 Sb.
„Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné.“
  - organizovaný odsun
  - v souvislosti s odsunem je Česko v dnešní době prakticky etnicky čistý stát
- odsun Maďarů nebyl schválen Západem, místo něj byla sepsána smlouva o výměně obyvatelstva

1946

- mimořádné lidové soudy
  - za účelem potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů
  - zřízeny dekretem prezidenta republiky
  - 713 lidí popraveno
  - popraven i kněz Jozef Tiso
    - HSĽS
    - 1939–1945 byl prezidentem první Slovenské republiky
    - podepisoval transporty Židů
  - volby 26. 5. 1946
    - první volby po jedenácti letech
    - v Čechách vítězství komunistů – nejlepší volební výsledek komunistů v demokratických volbách v historii Evropy
    - na Slovensku vyhráli demokraté
    - v celkovém součtu za ČSR však nakonec zvítězili komunisté
  - možné příčiny výhry KSČ
    - vděčnost za osvobození většiny země Rudou armádou
    - levicová tradice předválečné ČSR
    - „nejbližší Stalinovi přátelé“
    - zásluhy na odsunu Němců
    - velkolepé sliby
    - chyby demokratů
      - důvěra komunistům („Naši komunisté jsou jiní než ti sovětští.“)
      - nedokázali se sjednotit (táhnout za jeden provaz)
      - neuměli „vytáhnout lidi do ulic“
- nová vláda
  - komunistický premiér – Klement Gottwald
  - nebyla opozice, ve vládě byly všechny strany
  - dvouletý hospodářský plán
    - přijat vládou 25. října 1946
    - navržen KSČ
    - cíl: obnova zničeného hospodářství a zvýšení průmyslové výroby o 10 %
    - „dvouletka“

1947

- odmítnutí Marshallova plánu (viz „Can he block it?“)
- milionářská dávka
  - mimořádná daň pro milionáře
  - navržena KSČ
  - nekomunisté odmítli, ale komunisté si ji prosadili
- krčmaňská aféra
  - 3 bomby (nevybuchly) doručeny na 3 ministerstva
  - stopa vedla k vedení KSČ

1948

- vyostřování politického napětí
- ČSR – poslední demokratická země osvobozená Rudou armádou
- v červnu 1948 měly být parlamentní volby
- Stalin začal tlačit na české komunisty
- střetnutí mezi demokraty a komunisty je ve vzduchu
- policii, armádu i tajné složky mají na starost právě komunisté
- únor 1948 – vládní krize
  - ministr vnitra Nosek obsazoval klíčová místa svého resortu komunisty
  - ministři ČSL, DS a ČSNS podali demisi
    - očekávali, že se k nim připojí také ČSSD a Jan Masaryk
    - vláda by padla
    - to se však nestalo → prezident měl tři možnosti
      - přijmout demisi (rekonstrukce vlády) – předseda vlády by pak doplnil svá ministerstva komunisty (to chtěli komunisté)
      - odmítnout demisi – nedoplňovat vládu (to chtěli demokraté)
      - „shodit“ vládu → úřednická vláda (nepravděpodobné)
    - nátlak na nemocného Beneše
      - bál se občanské války, kterou vyhrožovali komunisté
      - demokraté u něho nebyli osobně, komunisté byli mnohem akčnější
- 21. února – mohutná manifestace (tábor lidu) – KSČ mobilizuje „pracující masy“
- 22. února – sjezd odborů (závodních rad), vyjádřena podpora komunistickému řešení krize
- studentský průvod k prezidentu republiky – jediný odpor vůči komunistům
- akční výbory – odpůrci komunismu byli vyhozeni z práce
- lidové milice – zastrášování odpůrců
- 25. února – Beneš přijal demisi
- sovětizace
- „obrozená“ Gottwaldova vláda
  - Antonín Zápotocký
  - Jan Masaryk
  - Rudolf Slánský
- zatýkání nekomunistických poslanců
- Prokop Drtina se pokusil o sebevraždu
- 10. března – smrt Jana Masaryka (pád z okna ministerstva)
- Ústava 9. května
- 30. května – první „socialistické“ volby
  - jednotná kandidátka
- sloučení ČSSD s KSČ → zánik ČSSD
- abdikace (2. 6.) a úmrtí (3. 9.) Edvarda Beneše
- 14. června – Klement Gottwald prezidentem
- zákon 231 na ochranu republiky
- zákon o táborech nucené práce

1949

- justiční vražda Heliodora Píky
  - velký válečný hrdina
  - obviněn z vyzrazení vojenského tajemství
  - trest smrti provazem
- zákon o JZD
- sloučení mládežnických organizací do Československého svazu mládeže (ČSM) a pionýrské organizace
- zákon o cenzuře knih
- boj proti církvi
  - Katolická akce měla přetáhnout věřící a přetrhat vazby s Vatikánem
  - reakcí byl kritický pastýřský list (arcibiskupem byl kardinál Josef Beran)
- Trať mládeže
  - lživá propaganda
- komunisté se soustředili na těžký průmysl, zanedbávali tak potřeby obyvatelstva
- Československé hokejové mužstvo vyhrálo mistrovství světa v hokeji ve Stockholmu
  - příští rok budou hráči zatčeni kvůli nadávkám na komunisty v souvislosti se zákazem obhajoby titulu, nejdelší trest dostane Bohumil Modrý, který s aférou nemá nic společného

1950

- vlna politických procesů v ČSR s cílem likvidace odpůrců režimu a zastrašení veřejnosti
- vykonstruovaný proces s Miladou Horákovou
- zákon o ochraně státních hranic

1951

- zatýkání komunistů
- popraven generální tajemník KSČ Rudolf Slánský

1953

- = rok naděje
- 5. března umírá Josif Vissarionovič Stalin
- 14. března umírá Klement Gottwald (nejspíš kvůli syfilidě a závislosti na alkoholu)
- prezidentem se stává Antonín Zápotocký
- měnová reforma
  - důsledek krize hospodářského systému
  - obyvatelé přišli o úspory
  - vedla ke vzpouře dělníků

1954

- očekávání změn
- proces s vysokými funkcionáři KSS – souzen i Gustáv Husák
- tažení proti „páskům“ – mladým lidem, které ovlivnila západní kultura

1956

- odsouzení Stalinova kultu osobnosti na XX. sjezdu KS SSSR